

Experimentul Dolj

În octombrie 1971 din inițiativa prof. univ. Miron Constantinescu s-a constituit laboratorul pentru problemele științei conducerii societății socialiste cu o componență multidisciplinară. La lucrările laboratorului participă activiști de partid și de stat, politologi, sociologi, filozofi, matematicieni, psihologi, economiști și reprezentanții altor discipline sociale. În spiritul unității dintre studiile teoretice și cercetările de teren cu caracter aplicativ în iunie 1972 se pun bazele unui experiment în județul Dolj cu asentimentul și colaborarea rodnică a conducerii de partid județene. Obiectivul principal al experimentului Dolj constă în proiectarea unui sistem informațional dotat cu mijloace de prelucrare automată a datelor care să sprijine conducerea social-politică a județului în procesul de elaborare a deciziilor, în rezolvarea problemelor de planificare teritorială. Treptat, la acest experiment au fost atrase diferite instituții și numeroase colective de specialiști.

Experimentul, aflat în momentul de față în plină desfășurare, oferă primele rezultate pentru analiză și pentru jalonarea următoarelor etape. În acest context în iunie 1973 s-a desfășurat un colocviu al Academiei de Științe Sociale și Politice, al Academiei „Ștefan Gheorghiu” și al altor colective participante la experimentul Dolj, în cadrul căruia s-a analizat stadiul experimentului.

La lucrările colocviului au participat tov. Leonte Răutu, rectorul Academiei „Ștefan Gheorghiu” și numeroși activiști de partid și de stat, profesori universitari, cercetători. În încheierea colocviului prof. univ. Miron Constantinescu a jalonat etapele următoare ale experimentului și a precizat obligațiile ce revin fiecărui colectiv de lucru. În numărul de față al revistei publicăm un grup de studii care reflectă aspectele esențiale ale problematicii colocviului consacrat experimentului Dolj.

0 cercetare-pilot în domeniul științei conducerii societății

Sergiu Tamaș

Experimentul Dolj se înscrie pe traiectoria acțiunilor întreprinse în ultimii ani de către P.C.R. pentru perfecționarea conducerii proceselor economice și sociale, pentru ridicarea acestora la un nivel mai înalt, cores-

punzător solicitărilor noii etape de dezvoltare. Delimitarea obiectivului, elaborarea proiectului și alegerea ariei de aplicare a experimentului s-au făcut pornind de la indicațiile date de tovarășul Nicolae Ceaușescu în legătură cu aplicarea, pe o scară cât mai largă, a cuceririlor științei conducerii și dezvoltarea acesteia pe baza proceselor caracteristice înlăptuirii multilaterale a socialismului în țara noastră¹. Accentul pus pe *acțiunea socială* ca sursă pentru amplificarea aparatului teoretic, perfecționarea metodologiei și înnoirea setului de tehnici, proprii științei conducerii, corespunde spiritului revoluționar al gândirii marxiste, tendinței care își croiește drum în științele sociale și politice pe plan mondial. Se constată că și în rindul gânditorilor nemarxiști partizanii științei „angajate” ocupă astăzi o poziție dominantă apreciind cunoașterea proceselor sociale după gradul de intervenție, de utilitate, de rentabilitate prin intermediul tehnologiei contemporane și în raport cu exigențele progresului social. Dar pentru ca potențialul teoretic al științei sociale să nu rămână un „fișier enciclopedic”, ci să se transforme în instrumente pentru acțiuni sociale este necesară o intensă activitate de *operaționalizare* a conceptelor și principiilor, operaționalizare care să permită cunoștințelor științifice să fie inserate în canavaua activităților sociale și să intervină în optimizarea activităților economice și îmbunătățirii performanțelor sociale.

Una din sursele care alimentează această orientare este tehnica modernă de calcul și dezvoltarea sistemelor informaționale care fac posibilă, sub aspect tehnic, conectarea fondului teoretic al științei sociale cu operațiile necesare pentru intervenția utilă în desfășurarea proceselor proprii societății, pentru conducerea și controlul dinamicii marilor sisteme sociale. Reușita acestor acțiuni depinde în mare măsură de organizarea unor activități experimentale pe arii restrinse care să joace rolul unor studii-pilot.

În acest context, colectivul laboratorului pentru problemele științei conducerii societății socialiste condus de profesorul universitar Miron Constantinescu a elaborat proiectul unui experiment în cadrul județului Dolj². În ansamblul său, experimentul constituie o cercetare-pilot pentru explorarea posibilităților de perfecționare a procesului de elaborare a deciziilor complexe economice și social-politice în plan teritorial, prin utilizarea sistemelor informaționale moderne cu mijloace de prelucrare automată a datelor. Proiectul, dealtfel, realizat în parte, cuprinde elemente inedite pentru cercetarea socială din țara noastră, unele din ele stabilind priorități și pe plan mondial:

1. Un obiectiv major al experimentului este proiectarea unui sistem informațional pentru planificare teritorială (SIPLANT) care, prin el însuși, este o noutate în cercetarea socială din țara noastră și un pas înainte în aplicarea hotărârii C.C. al P.C.R. cu privire la perfecționarea sistemului informațional economico-social și introducerea sistemelor de conducere cu mijloace de prelucrare automată a datelor. De la început această cercetare s-a încadrat într-o orientare modernă întrucât s-a con-

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la deschiderea colocviului privind problemele științei conducerii societății*, Edit. politică, 1972.

² Miron Constantinescu, *Experimentul politic*, în volumul *Cresterea rolului conducător al P.C.R. în procesul dezvoltării democrației socialiste în etapa actuală*, Edit. C.I.D.S.P., București, 1972.

turat ca un studiu al sistemelor complexe economico-sociale³. Se știe că problema planificării teritoriale, ca latură principală a planificării, a fost neglijată în trecut și abia după Congresul al IX-lea s-au adus o serie de îmbunătățiri. Crearea comisiilor de planificare în cadrul județelor pune cu acuitate problema cunoașterii complexe a resurselor din teritoriu. Experimentul Dolj urmărește să rezolve problemele teoretice și practice ale implementării unui sistem informațional capabil să ajute la urmărirea situațiilor privind dezvoltarea industriei și agriculturii din județ, starea economiei locale edilitare, a construcției de locuințe, a sănătății, educației și culturii populației.

2. O componentă esențială a proiectului este lărgirea registrului de date încorporate în sistemul informațional pentru planificarea teritorială prin includerea, alături de datele de natură tehnică și economică, și a datelor privitoare la procesele sociale și demografice.

Desigur, societatea socialistă a fost preocupată, de la începuturile activității de planificare, de evoluția proceselor sociale, dar organele de decizie au fost lipsite mult timp de instrumentele științifice adecvate. Ceea ce în termeni destul de simpli se prezintă astăzi drept o trecere de la „contabilitate economică” la „contabilitate socială” și de la „planificare economică” la „planificare economico-socială” reprezintă, în fapt, deschiderea unui nou capitol în teoria și practica acțiunii sociale. Dificultatea majoră a planificării complexe economico-sociale rezidă în măsurarea fenomenelor sociale într-un mod comparabil cu cele economice.

În cazul experimentului Dolj problema pusă este și mai dificilă întrucât se caută și o „traducere” în sistemul informațional care să permită conectarea datelor economice cu cele sociale. Explorarea literaturii științifice ne permite să afirmăm că acest gen de preocupări se află în avangarda cercetării științifice.

3. Experimentul include ca parte componentă și un important travaliu teoretic pentru conceperea instrumentelor științifice necesare planificării sociale propriu-zise și corelării într-un singur sistem a obiectivelor economice și sociale. În acest scop urmează să fie elaborați indicatorii sociali capabili să exprime și să „măsoare” cele mai semnificative dimensiuni ale dezvoltării noastre sociale⁴. Stabilirea indicatorilor va permite culegerea și selectarea datelor relevante pentru evoluția proceselor socio-demografice în vederea întocmirii fișierelor pentru banca de date a sistemului informațional de planificare teritorială.

Reușita acestei faze de cercetare este premisa pentru începerea proiectării unui model complex (sau a unor modele) de corelare a indicatorilor economici și sociali care să servească simulării variantelor de decizii economice și social-politice.

4. Un element obligatoriu al experimentului îl constituie și pregătirea cadrelor de conducere în folosirea sistemelor informaționale moderne, cu prelucrare automată, a datelor pentru elaborarea deciziilor, ceea ce

³ Proiectul acestui SIPLANT este dat în articolul, *Tehnici și modele folosite în experimentul Dolj*, de Paul Constantinescu și Liviu Opreșcu.

⁴ Propuneri valoroase în acest sens sînt cuprinse în articolul *Considerații preliminare privind alegerea indicatorilor sociali necesari unui experiment social-politic*, de Ion Iordăchel și articolul *Experimentul politic și factorul demografic* de Ioan Velea.

va contribui la ridicarea calificării factorilor de decizie, implicit la limitarea fenomenelor negative de empirism.

Marele volum de muncă ce trebuie îndeplinit în cadrul experimentului Dolj poate fi acoperit doar prin activitatea unor colective numeroase. Cele mai multe forțe științifice și cu calificare medie sînt solicitate în legătură cu investigația analitică ce se face pentru întocmirea fișierelor, fixarea modalităților de reactualizare a acestora și elaborarea modelelor de operare. Încheierea cu succes a acestei activități analitice va depinde în mare măsură de rezultatele teoretice și metodologice la care se va ajunge în elaborarea indicatorilor sociali.

Apreciind realist forțele noastre științifice, și luînd în considerare stadiul actual al științelor sociale, acest tip de probleme vor primi în cadrul experimentului o soluție parțială. În mod firesc unele aspecte vor rămîne deschise și după încheierea experimentului, însă implementarea sistemului informațional și verificarea lui cu modelele de operare la care se va ajunge, va constitui un pas nou în dezvoltarea științei conducerii proceselor sociale.

★

Experimentul Dolj prin natura problemelor pe care le abordează se realizează ca un experiment politic. Desigur, un sistem informațional prelucrează date care sînt colectate, stocate, condensate, agregate și debitate pentru utilizări multiple. Dar care sînt aceste date și cum trebuie ele corelate? În cazul datelor economice și indicatorilor economici avem la îndemînă o practică îndelungată și o amplă fundamentare teoretică. În ce privește culegerea și prelucrarea datelor „sociale”, transeconomice situația este alta. Ca atare, pentru proiectarea sistemului informațional și implementarea sa trebuie rezolvate două chestiuni esențiale: stabilirea indicatorilor sociali și construirea de modele de corelare a indicatorilor pentru activități de simulare, de elaborare a variantelor de decizii.

Prin esența și funcția lor socială aceste probleme, deși implică numeroase aspecte tehnice, fac parte din sfera politicului. Claus Moser, în prefața primului număr din revista engleză „Social Trends” (decembrie 1970), remarcă că a sosit momentul de a pune la punct un sistem integrat de statistică socială prin intermediul căruia factorii de decizie social-politică să poată avea o imagine asupra dinamicii sistemului social în ansamblul său. Sistemul ar urma să furnizeze, cu regularitate, date privind resursele sociale și fluxurile umane. Cu ajutorul acestui sistem se pot urmări raporturile între investiții și schimbările sociale, dintre schimbările economice și sociale; de asemenea s-ar obține indicații privind diferitele aspecte ale condițiilor sociale: sănătate, locuințe, educație, asistență socială, viața de familie, egalitate socială.

Punerea la punct a unei statistici sociale, comparabilă cu cea economică, nu ne oferă însă soluția problemei puse. Datele primare nu pot fi utilizate datorită extensiei lor și ca atare apare necesitatea de a le regrupa în „indicatori” capabili să dea o reprezentare comprehensibilă stărilor sociale. Din acest moment problema pusă încetează să mai fie pur „statistică” și devine obiect de cercetare al științei politice, al sociologiei și al altor discipline social-politice.

În februarie 1966 când nu se folosea încă termenul de „indicator social” apare în S.U.A. raportul Comisiei Naționale pentru tehnologie, automată și progres economic al cărui capitol IX, redactat de Daniel Bell, propune realizarea unei „contabilități sociale” care să măsoare folosirea resurselor umane în patru compartimente: 1. măsurarea costurilor sociale și a veniturilor nete ale noutăților economice, 2. măsurarea fenomenelor sociale negative (crime, drogare etc.), 3. formarea de „bugete de performanță” pentru diferite domenii sociale (educație, sănătate, locuințe), 4. elaborarea de indicatori pentru oportunitatea unor măsuri economice și ale mobilității sociale.

Schița lui Daniel Bell, care a premers elaborării setului de indicatori pentru calitatea vieții din S.U.A., anunța confruntarea politică și ideologică ce se desfășoară acum în jurul acestei chestiuni. Dealtfel astăzi în cercetarea indicatorilor sociali se ciocnesc două tendințe opuse. Unii (E. B. Sheldon, O.D. Duncan și alții) văd în acești indicatori un instrument de cunoaștere „obiectivă” și „neutră” a societății. Eleanor B. Sheldon care lucrează în cadrul lui Russel Sage Foundation (S.U.A.) respinge „ambitia” de a folosi indicatorii sociali pentru politică și consideră că putem accepta doar trei „posibilități realiste”: 1. indicatorii sociali ameliorează descrierea schimbărilor sociale, 2. indicatorii sociali aprofundează analiza explicativă a schimbărilor sociale, 3. indicatorii sociali amplifică capacitatea previzională a științelor sociale⁵. În opoziție cu acest punct de vedere, cercetătorii marxisti consideră că indicatorii sociali, pe lângă faptul că îmbunătățesc cunoașterea dinamicii sociale, sînt utili pentru transformarea socială, pentru raționalizarea politicii sociale și economice, pentru planificarea dezvoltării. Acest punct de vedere îl întîlnim și la cercetătorii nemarxisti. De pildă, Mancur Olson (S.U.A.) consideră că elaborarea indicatorilor sociali e legată de planificarea strategică, Bernard Gazes (Franța) dă indicatorilor un caracter normativ, iar Elaine Carlisle (Anglia) îi interpretează ca instrumente pentru elaborarea politicii. Desigur, indicatorii sociali nu pot fi considerați un panaceu pentru toate dificultățile conducerii social-politice și nici înlocuitori ai factorilor politici în aprecierea priorităților sociale și economice, dar ei fac ca decidenții să fie mai informați în aprecierea variantelor de dezvoltare. După părerea lui Elaine Carlisle, indicatorii sociali pe lângă faptul că operaționalizează conceptele privind componentele sistemului social, țelurile unui sistem social-politic, domeniile sociale și scopurile politice pot îndeplini mai multe funcții ca: 1. indicatori informativi, 2. indicatori predictivi, 3. indicatori care orientează în probleme sociale, 4. indicatori de evaluare a programelor⁶. O idee asemănătoare întîlnim și la Claus Moser în amintita prefață a revistei „Social Trends”. Aprecierile făcute atestă că problema indicatorilor sociali nu se poate circumscrie doar în granițele cercetării sociologice, ci aparține și științei politice.

⁵ Eleanor B. Sheldon și Wilbert E. Moone, *Indicators of Social Change*, N. Y. 1968, p. 21—24; Eleanor B. Sheldon, *Note asupra indicatorilor sociali: promisiunile și posibilitățile lor*, în „Policy Sciences”, nr. 1, 1970.

⁶ Elaine Carlisle, *The conceptual structure of social indicators*, în „Social Indicators and Social Policy”, London, 1972, p. 26—32.

Un argument în acest sens îl constituie și dezbaterile ce se desfășoară în jurul semnificației indicatorilor sociali în raport cu seriile statistice de date sociale. Bernard Cazes se referă la patru dimensiuni pentru definirea unui indicator social: 1. o măsură a unui fenomen social, 2. măsura se referă la un fenomen transeconomic, 3. implică un caracter normativ sau finalizat, 4. și este integrat într-un sistem⁷. În consecință fiecare serie statistică de date sociale nu poate fi pur și simplu identificată cu un indicator și sistemul de statistici sociale și demografice cu un sistem de indicatori. Seria statistică trece într-un indicator în măsura în care îndeplinește o funcție, în măsura în care se leagă de un țel, de un scop social-politic. După cum scrie Bernard Cazes „indicatorul ca problemă” și „indicatorul ca țel” sînt fața și reversul aceleiași realități. Ca atare „indicatorii sociali” nu pot fi circumseriși pur și simplu în expresia „statistici sociale”. Într-un limbaj lipsit de echivoc și C. Moser consideră că indicatorul social e o serie statistică atașată la un scop precis pe care-l servește susținînd că „trebuie să ai un scop anume care să-ți permită să judeci dacă comportamentul indicatorilor arată un progres sau un regres ...”⁸

Experimentul Dolj abordează problema indicatorilor sociali în funcție de sistemul social-politic propriu țării noastre. Sistemul de indicatori urmează să fie constituit pe baza analizei structurilor specifice societății noastre socialiste și va include obiectivele politice fundamentale ale P.C.R. Întregul proces de elaborare a indicatorilor este subordonat orientării politice, aprecierii din punct de vedere politic a dezvoltării societății. Informația purtată de indicatorii sociali trebuie să fie relevantă în raport cu un sistem de valori și obiectivele societății noastre socialiste. Utilizarea lor are o importanță politică majoră întrucît „rapoartele sociale”, care pot fi întocmite pe baza lor, permit o diagnosticare a stărilor sociale, a rezultatelor politicii economice, sociale și culturale. Totodată includerea lor în modele prin intermediul cărora se pot simula diferite aspecte ale dinamicii sociale, va permite folosirea valențelor predictive în scopul fundamentării deciziilor politice curente și de perspectivă.

În faza actuală de desfășurare a experimentului Dolj cînd s-a obținut un proiect preliminar a sistemului informațional pentru planificarea teritorială (SIPLANT), următorii pași în direcția întocmirii „fișierelor” pentru banca de date prezintă o schițare a indicatorilor cu care se va lucra. După părerea noastră complexitatea acestei probleme ne obligă să înaintăm, printr-o serie de pași mici, și să elaborăm modelele de dimensiuni reduse. Desigur, cercetarea va arăta care este soluția cea mai potrivită. Un interes deosebit ar prezenta introducerea în rîndul indicatorilor sociali și a *indicatorilor politici* ca măsuri ale condițiilor politice, indicatori relevanți pentru starea internă a societății noastre și politica ei externă. Fără îndoială, în concepția experimentului Dolj sistemul complex de indicatori economici și sociali prezintă o semnificație politică prin relația lor cu țelurile fundamentale ale societății noastre socialiste. Prin indicatori politici, propriu-zisi, înțelegem indicatori care ne pot informa asupra

⁷ Bernard Cazes, *The development of social indicators: a survey*, în „Social Indicators and Social Policy”, London, 1972, p. 14-22.

⁸ C. Moser, *Măsurarea calității vieții*, în „New Society” din 10 decembrie 1970.

fenomenelor politice tipice în dinamica socială. Un început poate fi făcut prin introducerea în sistemul informațional proiectat a unor indicatori privind activul de partid, care să permită urmărirea modificărilor prin care trece acesta din punct de vedere profesional, al perfecționării politice, etc. De asemenea, se pot include indicatori care să „măsoare” anumite deplasări în atitudinea populației, interesante din punct de vedere politic. Aceste chestiuni, care sînt încă puțin abordate, vor necesita o analiză mai amplă.

În ansamblul său, experimentul Dolj va constitui o încercare meritorie de a găsi căi și mijloace moderne de urmărire a eficacității activității de conducere politică și de relevare a problemelor ce apar în procesul dezvoltării social-economice în plan teritorial. Rezultatele sale vor putea fi ulterior utilizate pentru alte județe și vor putea fi premise pentru noi cercetări de teren.

Experimentul politic Dolj și factorul demografic

Ioan Velea

Experimentul politic din județul Dolj la care avem prilejul de a participa, nu urmărește formularea apriorică a unor soluții, ci corespunzător rigorilor spiritului științific, pe baza analizei minuțioase a realităților economice, sociale și politice, caută să descopere cadrul și direcțiile în care se impun perfecționări sau apare nevoia unor restructurări. Activitățile cognitive și acțiunile practice au drept obiect investigarea multilaterală a realității, apelînd, pe tot parcursul, la virtuțile cercetării inter și multidisciplinare.

Membrii catedrei de sociologie de la Academia „Ștefan Gheorghiu”, atașați Laboratorului de Știința conducerii, au inclus în cercetările cu caracter sociologic aplicativ din primăvara acestui an, și un număr de 6 comune din județul Dolj, și anume: Bechet, Cetate, Galicea Mare, Giubega, Poiana Mare, Segarcea. Investigarea sociologică, pe care am desfășurat-o, în corelare cu planul general al experimentului Dolj, ne-a furnizat date certe pentru cunoașterea modalităților de realizare de către comitetul de partid și Consiliul popular a conducerii activității economice, politice și cultural-educative din comune. O parte substanțială a cercetărilor a vizat și implicațiile factorului demografic asupra proceselor de conducere social-politică și economică în profil zonal.

Datele obținute au permis, odată în plus, constatarea validată de cercetări făcute pe spații mai largi în încă 23 de comune din județele

Brăila, Ialomița, Timiș, Ilfov, că orice experiment social-politic, și deci și cel din județul Dolj, are șorți de reușită mai deplină în aproape toate fazele dacă se adaugă în rîndul elementelor constitutive, o analiză profundă, substanțială a fenomenelor de populație și a instituțiilor care le controlează.

Experimentul politic din județul Dolj a permis delimitarea cercului principalelor probleme demografice, cadrul lor de desfășurare, direcțiile ce le urmează, cauzele care le determină, consecințele ce se nasc, precum și implicațiile asupra proceselor de conducere.

Analizele de populație și politica demografică la nivel județean vizează: a) numărul și densitatea populației; b) repartitia teritorială; c) structura pe vîrste și sexe; d) modificările socio-profesionale; e) nivelul de instruire; f) mișcarea naturală a populației, ca proces de reproducere a acesteia înțelegîndu-se nașterile, decesele, sporul natural; g) structurile și normele de familie etc. La aceste grupe mari de probleme se adaugă mișcarea migratorie din interiorul unităților administrate și în afara acestora, mișcările sezoniere, fluctuația și navetismul forței de muncă. Cercetările din domeniul demografic au urmărit să depășească momentele de statistică a populației. Ele au fost consecința firească a unor cercetări complexe bazate pe analiza documentară atentă, observații sociologice directe și participante, interviuri cu cadrele de conducere și intelectuali, derularea unei anchete pe un eșantion de 1 026 țărani cooperatori din cele șase comune din județul Dolj. Varietatea analizelor, opiniilor, aspirațiilor, motivațiilor comportamentului celor peste 1 000 de subiecți dintre care 57% femei și 43% bărbați (corespunzător structurilor reale ale populației investigate), au fixat mai precis pe fiecare unitate administrativ-teritorială raporturile dintre populație și mediul social-economic, a detașat schimbările survenite, direcțiile în care ar trebui dirijate, măsurile practice ce se impun.

Populația, fie și a unei zone mai limitată ca întindere, cu toate problemele ei specifice se subordonează legilor de dezvoltare a producției materiale. Dar această subordonare nu elimină, ci presupune interacțiunea dintre viața economică și populația însăși. Toate cercetările noastre au arătat că activitatea și realizările colectivităților umane sînt în parte funcții ale fenomenelor demografice de bază, la fel ca și evoluția trebuințelor omenești, consumul și acțiunile orientate spre satisfacerea acestora. Dealtfel, pentru aprecierea corectă a proceselor sociale și orientarea factorilor de decizie în conducerea social-economică sînt întotdeauna revelatoare interacțiunile dintre natalitate, căsătorii, mortalitate, sporul populației, morbiditate, structuri pe vîrste și sexe, migrații, statutul copiilor etc., și fenomenele economice legate de producție, nivel de trai, situația materială, repartizarea veniturilor.

Evoluția cantitativă și calitativă a populației își pune pecetea și pe conținutul și formele de realizare a tuturor acțiunilor administrativ-gospodărești, poate perturba, sau stimula, sistemul de învățămînt și celelalte instituții de cultură, determină statutul rețelelor comerciale, sanitare sau de servicii diverse. În ansamblu, starea comunităților, aspirațiile, comportamentul, opiniile, timpul liber, instituțiile religioase precum și practica politică sînt „controlate” de stabilitatea sau instabilitatea relativă a componentelor demografice. De aceea, toate cercetările

asupra componentelor demografice au arătat că nu se pot include numai relații cantitative, formale prin reducerea la unele corelații de indici și tendințe de schimbare a variabilelor demografice ci și a aprecierii lor ca fenomene sociale. A apărut, odată în plus, pentru factorii de conducere politică din localitățile cercetate, adevărul că împrejurările sociale specifice, evenimentele social-economice și politice concrete direcționează indivizii, le activează sau le frânează acțiunile.

În orice analiză a unor colectivități umane (fapt valabil și pentru experimentul Dolj), evoluția structurilor demografice determinată de mecanismele mișcării naturale și a celei migratorii trebuie pusă în corelație cu mai multe tipuri de probleme. Din punct de vedere economic în zonele rurale, de exemplu, apar pe primul plan relații ale fenomenelor demografice cu structura formelor de proprietate, sistemul de culturi și indicii de favorabilitate pe culturi, cu tipul de organizare a muncii și valorile indicatorilor economici. Relații și mai directe apar atunci când într-un model de analiză se introduc resursele de muncă și structurile diverse ale forței de muncă, personalul de conducere și balanțele de specialiști, formele și valorile retribuției, cheltuielile publice ș.a.m.d.

Cercetările efectuate pînă acum ne-au atras atenția asupra citorva consecințe ale mutațiilor din structurile demografice existente acum sau cu evoluția în perioadele imediat următoare în colectivitățile rurale: a) o tendință de diminuare a masei nașterilor care va duce la modificarea structurilor populației active; b) distorsiuni perturbatoare în activitatea economică datorate piramidei vîrstelor și sexelor; c) o tendință de creștere a ponderii femeilor în activitatea economico-socială și deci necesitatea reconsiderării atitudinilor față de locul și misiunile concrete ale acestei categorii de populație; d) existența unui ritm lent de urbanizare în mediul rural în raport cu cerințele și posibilitățile contemporane, determinat de structurile populației și de atitudinea față de schimbări înnoitoare a generațiilor mai vîrstnice; e) ponderea necorespunzătoare a femeilor în structurile de partid, tineret sau cu caracter obștesc, precum și „îmbătrînirea” unor organizații întregi, evident din punctul de vedere al vîrstei înaintate a membrilor care le compun.

În fața unor exigențe din ce în ce mai mari față de desfășurarea proceselor de conducere și cercetările sociologice aferente acestuia ne permit formularea unor propuneri pentru desfășurarea experimentului Dolj.

În primul rînd, introducerea în toate sistemele de conducere zonală a componentelor demografice, atît pentru desfășurarea unor acțiuni practice actuale, cît și pentru cele viitoare. Orice încercare de raționalizare sau optimizare a proceselor de conducere social-economică și politico-administrativă să se bazeze pe structurile și potențialul populației tradus în mod obligatoriu în indicatori și, în anumite cazuri, în indici de calculare a eficacității muncii.

În al doilea rînd, ne apare ca imperios necesară organizarea unui sistem unitar de înregistrare și folosire, în practica fiecărei unități administrativ-teritorială, a datelor demografice. Cercetările efectuate de noi în mediul rural au permis și alcătuirea unui model simplificat care cuprinde în articulațiile sale indicatori și indici necesari fundamentării deciziilor economice, social-politice, culturale și edilitar-gospodărești. Vom

putea, de asemenea, folosi un sistem nou de corelare a datelor statistice economico-sociale, politice și demografice cu cele reieșite din anchetele sociologice, sistem propus de tov. Ion Cauc.

În al treilea rând, comisiile județene de demografie să desfășoare o intensă muncă de instruire a factorilor de răspundere pe fiecare tip de colectivitate în mod specific. Acestea pot să unifice eforturile de culegere a datelor demografice cu interpretarea și extragerea unor concluzii atât de necesare forurilor de conducere. Există posibilitatea de organizare a unor studii și cercetări care să vizeze problematica populației, de la structurile și evenimentele demografice la comportamentul și politica demografică zonală. O parte însemnată a acestora va putea fi inclusă în programul experimentului Dolj.

¹ Adâncirea în continuare a cercetărilor va permite extragerea de concluzii pe baza interpretării fenomenelor demografice reale, deosebit de complexe și uneori contradictorii, dar implicate în mod necesar în procesele de conducere economico-socială și politico-administrativă pe plan local și național.

Tehnici și modele folosite în experimentul Dolj

Paul Constantinescu, Liviu Oprea

În iunie 1972 laboratorul pentru știința conducerii societății socialiste a inițiat o cercetare experimentală de teren cu scopul de a utiliza sistemele informaționale cu mijloace automate pentru prelucrarea datelor în activitatea de conducere social-politică a județului Dolj în scopul optimizării deciziilor luate pe plan local¹. Din partea Institutului Central pentru sistemele de conducere cu mijloace de automatizare (I.C.S.C.M.A.) participă la desfășurarea experimentului un colectiv care se ocupă cu proiectarea sistemului informațional pornind de la experiența dobândită în proiectarea sistemelor de conducere cu mijloace de automatizare în centrale și întreprinderi (fig. 1).

¹ Miron Constantinescu, *Experimentul politic*, în volumul *Creșterea rolului conducător al P.C.R. în procesul dezvoltării democrației socialiste în etapa actuală*, Edit. C.I.D.S.P., București, 1972.

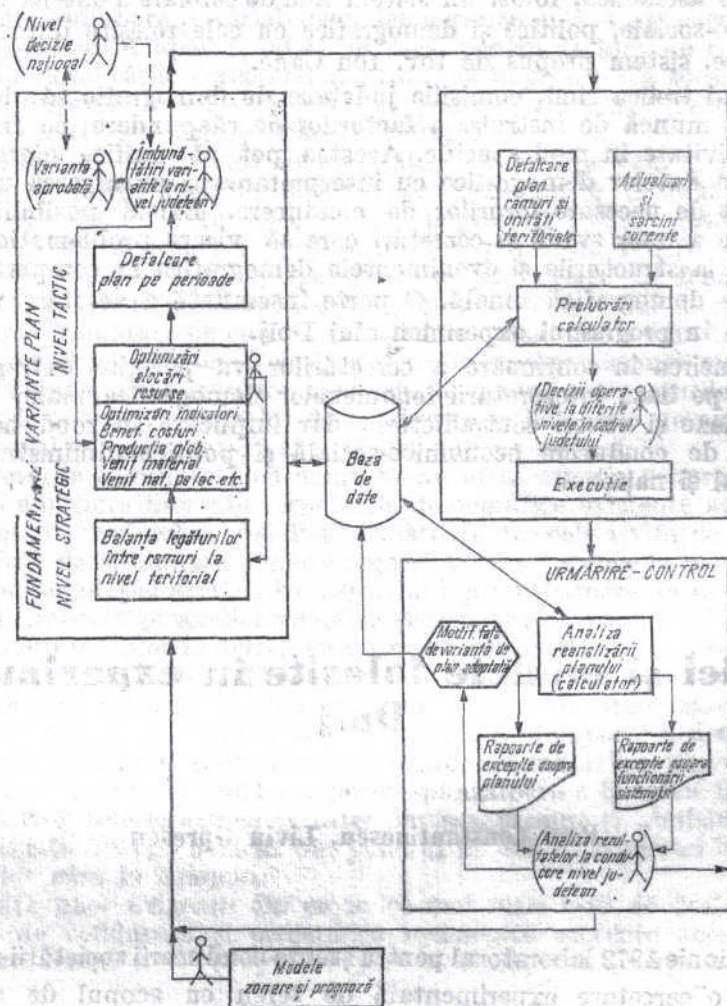

Fig. 1

În cadrul colaborării dintre Centrala Industriei Electrotehnice (G.U.A.M.E.C.) și I.C.S.C.M.A. s-a elaborat proiectul de sistem de conducere cu mijloace de automatizare SIOMA-1 (fig. 2) a cărui implementare este în curs și care permite în prezent elaborarea variantelor de plan pentru anul 1974 la cele 4 fabrici de pe platforma Electroputere (transformatoare, aparataj electric, mașini rotative, locomotive) pe calculatorul electronic.

Prelucrările efectuate în noiembrie-decembrie 1972 au permis preliminarea unui beneficiu de 93 milioane pentru fabrica de transformatoare pentru anul 1973. În cursul lunii iunie 1973 au fost preliminate, pentru anul 1974, următoarele beneficii față de varianta manuală de plan: transformatoare 31 milioane, aparataj 31 milioane, locomotive 45 mili-

oane, mașini rotative 80 milioane, cheltuielile la mia de lei se micșorează cu circa 4 lei.

SICMA-1 (fig. 2) reprezintă un sistem cibernetic a cărui buclă de închidere (conducere operativă și urmărire-control) realizează prin punctele de decizii ale conducerii actualizarea aplicației de planificare din ramura principală.

Activitatea de planificare din cadrul centralei realizează armonizarea obiectivelor de plan cu resursele (capacități, forță de muncă, materiale) atât pentru fundamentarea variantelor de plan cât și pentru adaptarea planului director la modificările ce apar (obiective sau resurse) în cadrul perioadei de plan.

SICMA-1 permite informarea operativă a conducerii și pregătirea deciziilor în cadrul sistemului închis pentru funcțiunile producție, comercial, financiar-contabil și personal. Funcțiunea de cercetare-dezvoltare se realizează parțial (optimizarea tehnologiilor) prin bucla secundară de închidere între activitatea de conducere operativă și urmărire-control; această buclă permite, de asemenea, adaptarea operativă la abateri față de planul lansat chiar în timpul fabricației unui lot.

Fiind un sistem funcțional, SICMA-1 nu depinde de modificările de structură organizatorice care pot apare și care în bună măsură vor fi determinate chiar de introducerea sistemului de conducere cu mijloace de automatizare.

Modelele de optimizare și simulare care permit atât armonizarea optimă a obiectivelor (produse, cantități, termene) cu resursele (capacități, forță de muncă, materiale) cât și procesul de lansare, se bazează atât pe pachete de programe furnizate de firma CII cât și programe proprii.

Aceste modele din cadrul tronsonului de planificare (fig. 2) asigură pregătirea deciziilor în zona strategică și tactică în cadrul centralei și întreprinderilor sale și se racordează, prin tronsonul de operare și cel de urmărire-control, cu procesul de conducere al întreprinderilor, secțiilor și atelierelor din subordine.

Din punct de vedere al articulării activității de armonizare a obiectivelor cu resursele, cu activitatea de armonizare a cerințelor cu obiectivele, activitate care constituie zona de interfață cu nivelul macro-economic (fig. 4), se experimentează în prezent modelul de balanță a produselor pentru care centrala este coordonator de balanță și modelul pentru alocarea resurselor care împreună constituie tronsonul de planificare pentru sistemul de conducere necesar în zona macro-economică fig. 1 (sisteme funcționale generale, sisteme funcționale de ramură și pe activități, sisteme teritoriale).

Pentru elaborarea concepției de proiectare a sistemului de conducere politică al activității sociale și economice se pornește tot de la circuitul cibernetic (fig. 1) în care activitatea de planificare reprezintă, ca și pentru SICMA-1, aplicația principală de pregătire a deciziilor, atât pentru simularea de variante de plan, cât și pentru armonizarea operativă a cerințelor — obiectivelor — resurselor la modificările față de varianta de plan adoptată. Modelele de balanță și alocare optimă de resurse din aplicația de planificare realizează balanța între ramurile definite în cadrul teritoriului pornind de la structura demografică și necesitățile teritoriale reflectate de beneficiul maxim sau venitul pe cap de locuitor etc.

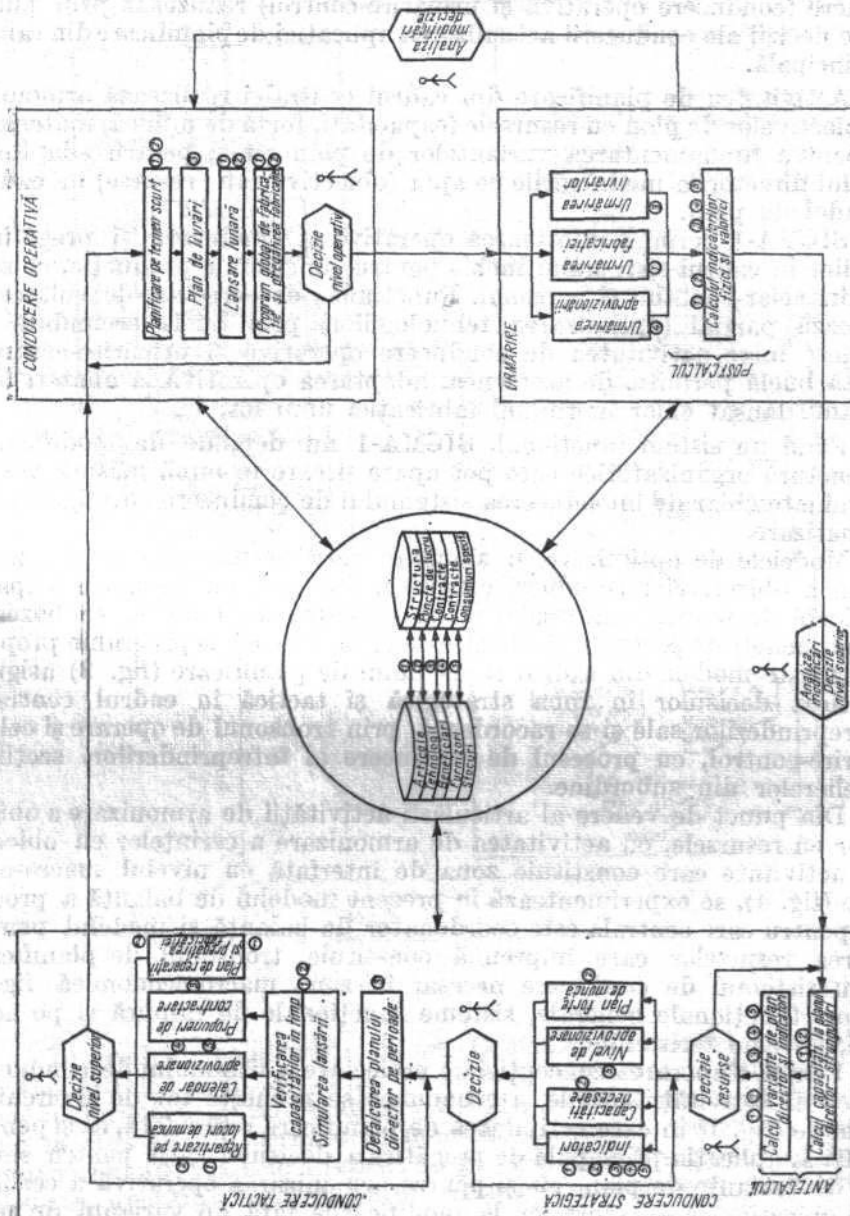

Fig. 2

În cadrul acestei aplicații o fază importantă în cadrul tronsonului de planificare este calculul indicatorilor sociali și economici, determinarea indicatorilor sociali constituind încă o problemă de studiu.

În zona tactică se reiau calculele efectuate în zona strategică pe perioade mai scurte (semestre, trimestre etc.).

Desfășurarea normală a procesului de producție al unei ramuri sau teritoriu, impune respectarea anumitor proporții între sectoarele componente. În acest sens, deciziile de plan trebuie să asigure optimizarea acestor proporții, ca atare trebuie realizată o repartizare optimă a resurselor în raport cu diferite criterii.

Modificarea proporțiilor în sensul cerut de criteriul de optimizare, care trebuie să fie de așa natură încât să ducă la o dezvoltare echilibrată și rapidă a ramurii sau teritoriului, se realizează prin mecanismul de reglare în buclă închisă.

Datorită caracteristicilor modelului *input-output*, există posibilitatea adaptării și folosirii unor extensii ale acestuia cu scopul elaborării unui model al programului de producție al unei ramuri sau teritoriu, realizându-se în acest mod o mai bună utilizare a informațiilor din modelul balanței.

Folosind numai modelul B.L.R. clasic pentru determinarea unui program de producție al ramurii sau teritoriului, considerând că cererea este variabilă, se ajunge la o soluție (producțiile globale ale sectoarelor componente) corespunzătoare cererii pentru care s-a făcut simularea, care este acceptată, sau nu, în funcție de posibilitatea acoperirii cu resurse (materii prime și materiale, forță de muncă, capacități).

Dacă această producție, determinată pentru fiecare sector, depășește resursele, atunci pentru asigurarea cererii finale se recurge la acoperirea cererii suplimentare, la stocuri, la extinderea capacităților, micșorarea consumurilor etc. sau în ultimă instanță la import, dacă celelalte măsuri nu sînt posibile.

Deși prin aceste metode se realizează o creștere a eficienței, totuși soluția obținută nu este optimă din punct de vedere al criteriului ales; cererea finală este introdusă din afara modelului fără să se țină cont de nivelul producției în cadrul unui circuit decizional închis.

Se impune deci construirea unor modele (liniare în prima etapă), cu cerere variabilă și resurse limitate, prin adăugarea unor restricții referitoare la potențialul economic al ramurei, în cadrul unui circuit închis pentru conducere.

Aceste modele de optimizare a alocării unor resurse (forță de muncă, capacități, investiții etc.) care au acționat ca restricții în cazul modelului de balanță a legăturilor între ramuri permit fundamentarea elaborării planului în sensul dorit de conducere la nivel strategic (fig. 1).

Modelul poate fi utilizat împreună cu modelul de balanță, atît numai la nivelul județului, cît și ca model de articulare între ramurile considerate la nivelul economiei naționale ca intrări în balanță și ramurile

sau întreprinderile județului ca intrări în modelul de alocare și resurse (fig. 3 a și 3 b).

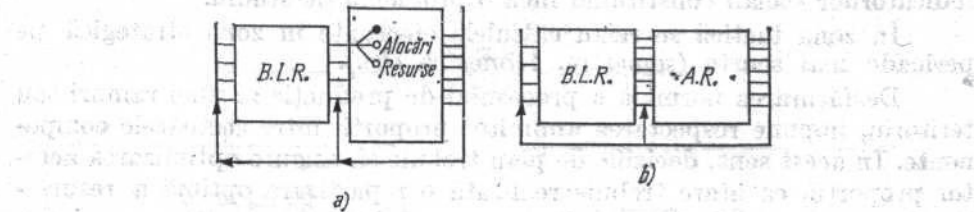

Fig. 3

În funcție de necesitățile de fundamentare ale variantelor se pot elabora diferite tipuri de modele de programare liniară.

Astfel dacă considerăm că produsul este rezultatul unei singure activități, că nu există producție auxiliară, că forța de muncă e singura resursă deficitară și că produsul final (Y_{pl}) este dat din afara sistemului, atunci se poate formula următorul model:

$$(1) \text{ MIN } F(X) = \sum s_j X_j$$

în condițiile:

$$(I-A) X \geq Y_{pl}$$

$$X \geq 0$$

unde:

A = matricea cheltuielilor directe

I = matricea unitară

X = vectorul producțiilor globale ale sectoarelor

Y_{pl} = produsul final planificat

s_j = consumurile specifice de forță de muncă.

Pentru a descrie același sistem economic (teritoriu, ramură) care este caracterizat de matricea cheltuielilor directe A și care funcționează în condițiile unor restricții privind resursele (capacități, forță de muncă, resurse naturale limitate etc.), modelul va avea următoarea formă:

$$(2) \text{ MAX } F(X) = \sum c_j X_j$$

cu restricțiile:

$$(I-A) X \geq Y_{pl}$$

$$s_j X_j \leq X$$

$$k_j X_j \leq K$$

$$p_j X_j \leq P$$

$$X_j \geq 0$$

în care apar față de (1) următoarele elemente :

- c_j = costurile produselor
- K_j = consumurile de capacitate de produs
- p_j = consumurile din resursa limitată
- K = disponibilul de capacitate
- P = disponibilul din resursa limitată

Aplicarea unui astfel de model (se pot introduce și alte restricții, de exemplu cele referitoare la diferite proporții între produse) folosind mai multe funcții de eficiență, furnizează diferite variante de plan în vederea alegerii variantei celei mai eficiente.

Pentru fundamentarea diferitelor variante de plan, diferitele restricții referitoare la resurse, pot fi considerate drept funcții de eficiență, după care în urma alegerii variantei optime, din punct de vedere al mai multor criterii de eficiență, se trece la alocarea optimă a resurselor utilizându-se, în acest scop, indicatorii de folosire eficientă a resurselor (prețurile umbră) rezultate din problemele duale ale modelelor de programare ale sectoarelor din cadrul modelului de alocarea resurselor.

Cu alte cuvinte, odată adoptată o variantă de plan global, se trece la defalcarea planului pe sectoarele componente, făcându-se, în prima etapă, o alocare după experiență a resurselor.

Sectoarele își construiesc și ele modele de programare liniară în vederea alegerii unei variante optime la nivelul sectorului în care apar restricții referitoare la respectarea sarcinilor de plan primite din partea organului central, limitările de resurse alocate, precum și restricțiile specifice de sector. În urma alegerii unei variante optime la nivelul sectorului acesta este obligat să transmită organului central (teritoriu, ramură etc.), indicatorii de eficiență ai resurselor (prețurile umbră rezultate din rezolvarea problemei duale a sectorului).

În urma analizei acestor indicatori se poate trece în ramură la o realocare a resurselor, procedeu continuând în funcție de precizia de planificare dorită, până la o stabilizare a acestora.

În urma alegerii unei variante de plan global, optimă din punct de vedere al mai multor criterii de eficiență pentru care s-a făcut o alocare eficientă a resurselor între sectoarele componente, se poate trece la defalcarea planului (fig. 1) pe perioade de planificare (decadă, lună, trimestru), această „spargere” a planului făcându-se în condițiile unor restricții ca de exemplu :

1. respectarea termenelor pentru produsele care fac obiectul unor contracte ferme;
2. uniformizarea utilizării capacităților de producție;
3. asigurarea unui ritm continuu al activității de producție (realizarea indicatorilor de plan) corelat cu fluxul ritmic al aprovizionării și desfacerii.

În vederea realizării acestor cerințe „cererea finală” este segmentată după diferite priorități cum ar fi :

- a) produse (cereri) pentru care există contracte ferme (cantități și termene);
- b) cereri de produse pentru care sînt fixate cantitățile, dar fără termene;

- c) opțiuni de contracte fără cantități și fără termene;
- d) previziuni (subsistemul de marketing).

În funcție de aceste priorități, ținând cont de resursele disponibile și de restricțiile referitoare la asigurarea unui ritm firesc al activității de producție se elaborează o variantă de plan defalcată a variantei globale, în felul acesta putându-se trece la o actualizare continuă a planului prin bucla de închidere (conducere operativă și urmărire control) din cadrul sistemului prezentat în fig. 1.

Sistemul de conducere teritorial, ca și SICMA-1, are caracter funcțional urmînd să fie proiectat cit mai puțin dependent de structurile existente, modificările acestora punînd probleme de reproiectare greu de rezolvat.

În vederea realizării proiectului general care constă în esență în determinarea documentelor necesare pentru culegerea datelor primare și a datelor necesare, pentru actualizarea informațiilor din cadrul bazei de date, determinarea rapoartelor și a prelucrărilor necesare pentru puncte de decizie pe baza modelelor elaborate pe calculatorul electronic, structurarea și organizarea bazei de date și definirea procedurilor care să permită realizarea fluxurilor pe toate circuitele sistemului, a fost necesar să se întreprindă o serie de acțiuni în cadrul I.C.S.C.M.A. pentru a putea analiza și determina interfețele sistemului teritorial cu sistemele de conducere în centrale și întreprinderi, cu sisteme de ramură (coordonator de balanță) și cu sistemele funcționale la nivel național.

Colaborări importante, în acest sens, au fost începute cu Centrul de calcul al Comitetului de Stat al Planificării, cu Centrul de calcul al Direcției Centrale de Statistică, cu Centrul de calcul de cibernetică și organizare în construcții, cu Centrul de calcul al Ministerului finanțelor și unitățile subordonate din teritoriu etc.

De asemenea, I.C.S.C.M.A. colaborează, pe bază de contract, cu Institutul de economie agrară pentru sistemul agriculturii, cu Centrul de calcul al Ministerului Comerțului Exterior pentru sistemul comerțului exterior, cu alte centrale (în afară de C.I.E.) pentru sistemul de ramură al industriei electrotehnice (Electroaparataj, Automatica etc.), cu Consiliul Național al Apelor, cu Departamentul de îmbunătățiri funciare în vederea simulării lucrărilor de hidro-ameliorații și a corelării obiectivelor sistemului cu resursele necesare din județ.

În vederea stabilirii indicatorilor sociali, un grup din cadrul laboratorului de știința conducerii se ocupă de determinarea indicatorilor sociali, definirea ramurilor care constituie intrări în modelul de balanță din tronsoanelor de planificare (fig. 1) și determinarea structurii demografice ca element important definitoriu al cerințelor, sînt problemele complexe pe care grupul pluridisciplinar constituit în cadrul laboratorului le-au formulat și care sînt în curs de rezolvare.

De rezolvarea acestora depinde elaborarea proiectului general pentru sistemul de conducere teritorial cu mijloace de automatizare și în special modul de structurare al informațiilor în baza de date.

Notînd cu C — cerințele, cu O obiectivele și R resursele, schema generală a sistemului de conducere este dată în fig. 4, unde bucla 1 se rea-

lizează cu ajutorul sistemului din figura 1, bucla 2 cu ajutorul sistemului din fig. 2, iar bucla 3 este în curs de elaborare.

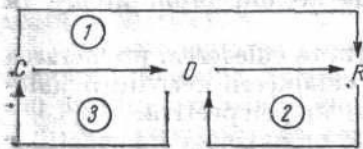

Fig. 4

Conform programului de introducerea sistemului de conducere cu mijloace de automatizare aprobat de Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. urmează ca proiectul cadru pentru banca județeană să fie elaborat, în 1974. Considerăm că acțiunea declanșată în cadrul județului Dolj va permite, ca încă în cursul anului 1973, să

fie elaborat, în colaborare cu grupele de lucru constituite în județul Dolj, proiectul general al sistemului informațional în sprijinul conducerii politice a activității sociale și economice care să permită, pe baza analizei de detaliu a circuitelor informaționale și punctelor de decizie, elaborarea sistemului și introducerea treptată a aplicațiilor.

Realizări și perspective în desfășurarea experimentului Dolj

Elena Lungu

Pentru realizarea obiectivelor majore ale procesului de edificare a societății socialiste este necesară introducerea în practica socială a cuceririlor științei și tehnicii, a metodelor moderne de organizare și perfecționare continuă a conducerii tuturor laturilor vieții sociale.

În acest fel, resursele societății vor fi valorificate superior, creînd noi posibilități pentru satisfacerea cerințelor mereu sporite ale societății și ale membrilor ei.

Scopul experimentului ce se efectuează în județul Dolj este îmbunătățirea posibilităților de cuprindere a conducerii întregii vieți sociale desfășurate în cadrul județului, ca urmare a introducerii în practica conducerii, ca instrument de lucru, a mijloacelor de automatizare. Atenția acordată de către conducerea județului perfecționării activității este relevată și de Conferința organizației județene de partid din ianuarie 1973, care sublinia necesitatea de a milita pentru un control sistematic și o bună evidență, pentru un sistem informațional perfecționat, care să servească fundamentării științifice și adoptării deciziilor sociale și politice. În aceste condiții de exigență sporită s-a avut în atenție în mod deosebit îmbunătățirea în ansamblul său a procesului decizional, a planificării întregii vieți economice, social-culturale și politico-ideologice, care se fundamentează tot mai mult pe lucrările de prognoză, de investigarea și schițarea științifică a profilului viitor al județului.

Experimentul Dolj, care se înscrie pe linia perfecționării conducerii sistemului economic și social-politic, în condițiile utilizării mijloacelor

moderne de informare și prelucrare precum și studiile sociologice întreprinse pe teme ca : fluctuația forței de muncă locale, cercetare social-culturală rurală, mediul social-cultural etc. sînt acțiuni promițătoare în această privință.

Sistemul pentru conducere teritorială permite culegerea, prelucrarea și furnizarea datelor și informațiilor necesare conducerii activității județului și elaborarea propunerilor de dezvoltare în perspectivă.

Principalul obiectiv al acestui sistem este organizarea informațiilor pentru fundamentarea planurilor și deciziilor, urmărirea modului de îndeplinire a acestora în vederea îmbunătățirii conducerii activității din teritoriu.

Județul, ca sistem, este constituit din totalitatea resurselor naturale, materiale și umane, grupate în unitățile organizatorice și în subsisteme; de exemplu, resursele necesare producerii de bunuri materiale sînt grupate în întreprinderi iar acestea în subsistemul economic.

Procesul de conducere a vieții sociale trebuie să armonizeze acțiunea tuturor elementelor componente ale societății în scopul atingerii unor anumite obiective. În funcție de participarea la acest proces și a poziției lor (pe verticală) deosebim următoarele sisteme:

— Sistemul conducător, care realizează conducerea activității social-economice; acest rol, în cadrul județului, este îndeplinit de comitetul județean de partid (subsistemul politic).

— Sistemul condus, în care se desfășoară efectiv procesele realizării bunurilor și serviciilor necesare societății; acest rol îl îndeplinește organul de execuție format din subsistemele economic, administrativ-organizatoric, social-cultural etc.

— Sistemul informațional, de legătură, care îndeplinește funcția de culegere, prelucrare, transmitere și depozitare a datelor referitoare la sistemul condus și mediul exterior și funcția de transmitere a informațiilor de comandă (a deciziilor) în interiorul sistemului condus și a informațiilor cu caracter de raportare în exterior.

Proiectul general al sistemului de conducere teritorial cuprinde:

1. Structura și circulația informațiilor în sistemul teritorial Dolj:

— schemele bloc ale activităților ce se desfășoară în cadrul sistemului și schema generală a sistemului: organigrame de structură și decizie;

— circuitele informaționale existente (intrări-ieșiri) la nivelul conducerii superioare din județ;

— necesitățile și cerințele conducerii (intrări-ieșiri) corespunzătoare funcțiilor ei, în cadrul activității de conducere politică a sistemului social-economic;

— propuneri privind îmbunătățirea sistemului informațional pentru conducere teritorială;

— punctele de culegere a informațiilor necesare fundamentării deciziilor de conducere politică;

— circuitele și perioadele de transmitere a fluxurilor de informații.

2. Modelul teritoriului: delimitarea și analiza activităților din cadrul teritoriului, determinarea interconexiunilor între activități, stabilirea elementelor caracteristice fiecărei activități; modelele de optimizare globală și simulare.

3. Activitatea de planificare în teritoriu:

— sistemul de indicatori și capitolele planului în profil teritorial;

- propuneri de îmbunătățire și completare a sistemului de indicatori în profil teritorial;
- procedurile necesare elaborării planului prin prelucrare automată a datelor.

Experimentarea sistemului de planificare (SIPLANT) din SICMA teritorial, utilizând, în funcție de posibilități, date reale pentru ramurile din profilul teritoriului Dolj se va efectua în perioada 1973—1974.

4. Activitatea de conducere operativă și cea de urmărire-control în teritoriu :

- analiza sistemului informațional pentru conducerea operativă;
- analiza sistemului de control efectuat de organele de partid și de stat în teritoriu (structura și atribuții);
- proiectul general al sistemului pentru conducere operativă și al sistemului urmărire-control de tip SICMA.

5. Structura noului sistem informațional pentru conducere teritorială.

6. Documentele pentru culegerea datelor în noul sistem informațional pentru conducere.

7. Documentele de raportare în noul sistem informațional pentru conducere.

8. Structura bazei de date.

9. Fazele proiectului de detaliu.

Până în prezent s-au întreprins următoarele acțiuni.

S-au întocmit scheme privind structura : organigrame teritorial-administrative pentru județ, pentru municipiul Craiova și pentru comuna Bechet ; organigrame pentru activitățile ce se desfășoară în județ (delimitate potrivit clasificării ramurilor existente la nivelul economiei naționale) : industrie, construcții, agricultură etc. ; pentru câteva unități județene s-au făcut scheme de detaliu (Trustul I. A. S., Trustul S. M. A. etc.) ; organigrama subsistemului politic și integrarea acestuia în structura celorlalte subsisteme (economic, social-cultural etc.).

În ce privește analiza circuitelor informaționale existente : s-au studiat purtătorii de informații : documente primare, evidența contabilă, evidența statistică, documentele netipizate etc. ; s-au analizat raportările făcute către conducere și alte organe de sinteză din județ (intrări) la o serie de unități economice, culturale etc. ; s-au inventariat lucrările cu caracter de raportare ce se întocmesc de către organele de sinteză județene în vederea informării organelor centrale și locale de partid și de stat ; s-au cules date pentru aplicarea unor modele ale sistemului și în urma acestei acțiuni se vor face propuneri de îmbunătățire privind stabilirea punctelor de culegere, a circuitelor și a termenelor de transmitere a informațiilor ; s-au studiat circulația informațiilor și modul de actualizare a datelor privind populația, atât în legătura D. C. S. — D. J. S., cât și în cadrul județului (unități — D. J. S.) în vederea realizării unui fișier al populației pe categorii demografice cu posibilități de actualizare mai operative.

În cadrul analizei activității de planificare în profil teritorial : s-a definitivat lista indicatorilor care au fost grupați în funcție de nivelul la care sunt utilizați pentru elaborarea planului : întreprindere, ramură, profil teritorial ; s-a definitivat schema circulației informațiilor și pentru planificarea în profil teritorial ; este în curs de efectuare analiza critică a indicatorilor, a conținutului volumului și periodicității acestora ; se studiază sistemele de

clasificare a ramurilor în vederea adoptării celei mai corespunzătoare SIPLANT-ului.

Privitor la activitatea de control-urmărire, s-a întocmit organigrama aparatului specializat de control economic și social și s-au identificat atribuțiile unităților și organismelor acestui aparat potrivit legilor de organizare și funcționare respective.

În realizarea noului sistem informațional pentru conducere se urmărește, în primul rând, utilizarea în continuare a unei părți cât mai mari din actualul sistem informațional.

Stocul de informații la nivelul județului se va completa cu date, va fi actualizat la termene care să asigure o informare operativă și va fi mai eficient folosit prin stabilirea unor structuri a rapoartelor pentru conducere care să contribuie la cunoașterea mai completă a vieții sociale și a activității din teritoriu în vederea perfecționării conducerii.

Considerații preliminare privind alegerea indicatorilor sociali necesari unui experiment social-politic

Ion Iordăchel

Planificarea și conducerea societăților globale contemporane (societăților naționale) au impus cu necesitate introducerea de noi modalități de abordare a realităților sociale, de noi modalități de cunoaștere și rezolvare a problemelor sociale precum și de noi modalități de raționalizare a sistemelor și subsistemelor sociale (a organizațiilor corespunzătoare acestora și în primul rând a celor politico-administrative). De competența politicului (statului și partidelor de guvernământ) a devenit treptat ansamblul problemelor sociale, aflate în relație de determinare reciprocă. A devenit problemă majoră, esențială a funcționării societăților globale *conducerea politică unitară* a vieții sociale, în vederea utilizării raționale a resurselor *materiale și umane* de care dispune o societate în prezent, dar și a resurselor de care va dispune societatea în viitor. Pe fondul realităților, menționate succint mai sus, s-a dezvoltat și se dezvoltă problematica indicatorilor sociali¹. În legătură cu utilizarea indicatorilor sociali am vrea să menționăm următoarele :

¹ Detalierea problemelor de mai sus, precum și prezentarea preocupărilor în domeniul indicatorilor sociali fac obiect de analiză în studiile: *Indicatorii sociali și contabilitatea socială* de Vl. Trebici („Viitorul social”, nr. 4, 1972), I. Iordăchel, *Utilizarea indicatorilor sociali în diagnoza și prognoza sociologică și în decizia politică* (Știința conducerii societății, Edit. politică, 1970), și *Utilizarea indicatorilor sociali în analiza structurii socio-profesionale*. Dintre lucrările recente ale unor autori străini, cităm: G. Moore, E. Sheldon (eds) *Indicators of social change*, N. Y., 1968, R. Bauer (eds), *Social Indicators*, Cambridge, 1966, B. Gross, *Social intelligence*, Boston, 1969, J. Delors, *Les indicateurs sociaux*, Paris, 1971.

a. problematica indicatorilor sociali se dezvoltă pe fondul triadei diagnoză-prognoză-decizie politică;

b. problematica indicatorilor sociali se dezvoltă pe fondul analizei stării și performanței societăților globale. O asemenea dezvoltare nu exclude, ci presupune existența relațiilor economice, politice, culturale etc., atât cu alte societăți naționale, cât și cu societățile „locale” din țara noastră.

Întrucât ne propunem să sugerăm un set de indicatori utilizabili în conducerea politico-administrativă a județului (societate „locală”), este necesar să facem câteva precizări: problemele sociale și sistemele naționale (economic, educațional etc.) se reproduc la nivel regional, zonal (județean) într-o manieră particulară, specifică. Particularitățile locale — de regulă cele mai caracteristice — au multiple implicații pentru conducerea politică la nivel județean: ne-am referi la deosebiri ce apar în alegerea priorităților de către societățile „locale” din țara noastră, precum și la deosebiri în politica socială: politica industrială, politica agro-alimentară, politica comunitară (dezvoltarea comunităților rurale și urbane). Problemele sociale cu care se confruntă județul devin inteligibile numai la nivelul societății globale; rezolvarea problemelor sociale și funcționarea subsistemelor „locale” depind, în ultimă instanță, de rezolvarea problemelor sociale la nivel național, de funcționarea sistemelor (organizațiilor) naționale. Normele de structură introduse recent de conducerea partidului și statului și care cuprind ansamblul sferelor vieții sociale, sînt norme unitare pentru întreaga societate, ele asigurînd funcționarea și conducerea unitară, (prin respectarea autonomiei „locale”), a societății globale. Asta înseamnă că autonomia „locală” (județeană) este opusul autarhiei, regionalismului, iar conducerea integrată a județului este un nivel al conducerii politico-administrative a societății globale; conducerea politică a județului nu poate face abstracție de realitățile sociologice, mai exact de neconcordanțele existente între realitatea politică-administrativă („decupajul” sau împărțirea teritorial-administrativă a țării”) și realitatea sociologică a zonei care transcende (zona sociologică) cadrul strict al împărțirii administrativ-teritoriale.

Abordarea ansamblului problemelor sociale are și profunde implicații de ordin metodologic. Ne-am referi la trei dintre acestea:

— necesitatea de a utiliza nu numai informații statistico-economice, dar și informații transeconomice, nu numai indicatori cantitativi, dar și indicatori calitativi (necesitatea trecerii de la contabilitatea economică la contabilitatea socială);

— necesitatea elaborării utilizării unor modele de analiză a indicatorilor sociali rezultate din eforturi interdisciplinare, în vederea construirii de sisteme de indicatori complete, semnificative, relevante pentru starea și performanța sistemului. În prezent s-au constituit două demersuri în analiza indicatorilor sociali: demersul statistic și demersul sociologic. Împărțim punctul de vedere exprimat de Vl. Trebici, care subliniază că realizarea sistemului de indicatori sociali reclamă eforturi interdisciplinare concertate din partea politologilor, sociologilor, economiștilor, statisticienilor și a altor specialiști. Abordarea numai sociologică sau numai statistică, nu poate duce la soluții constructive, fiind unilaterale. Ne permitem o observație: generalizările teoretice tind încă să se elaboreze pe terenul sociologiei ca teorie generală a sistemului social. Se impune un efort

teoretic concertat în vederea găsirii unui limbaj comun, coerent, antiecleptic, nu numai cu statisticienii, dar și cu economiștii și politologii care își propun, într-un fel sau altul, să dezvolte un discurs teoretic coerent despre societatea globală. Mi se pare acest lucru indispensabil de realizat, iar acest demers teoretic, fără îndoială, va avea implicații numai pozitive și pentru rezolvarea problematicii indicatorilor sociali;

— necesitățile impuse de introducerea indicatorilor sociali în practica politică se răsfrâng și asupra sistemului informațional. Ponderea cea mai mare a informațiilor necesare acoperirii indicatorilor sociali se extrage din statisticile oficiale. Supunem discuției două chestiuni: corelarea informațiilor conținute în statisticile oficiale cu exigențele impuse de sistemele de indicatori sociali, în vederea acoperirii parțiale, sau totale a acestora, cu informații obiective necesare; completarea cu informații referitoare la opinii, aspirații și interese ale colectivităților umane, la calitatea vieții etc., impuse de aceleași exigențe, informații care pot fi colectate prin alte modalități (sondaje de opinie, anchete sociologice, experimente sociale, economice, sociologice, politice etc.). Supunem discuției aceste două chestiuni, deoarece în practica cercetărilor actuale de la noi se întâmpină dificultăți multiple în colectarea de informații primare complete, autentice, iar pe de altă parte încercările de corelare a indicatorilor statistici cu indicatorii referitori la opinii, aspirații, interese, sint încă timide. La acestea se adaugă, în plan strict metodologic, tipurile de corelații care se realizează. Predomină încă relațiile simple, calculele de procente, ponderi etc., indicii de corelație, indicii matriciali etc., ocupând încă un loc minor în analizele efectuate. Semnalăm și timiditatea ce se manifestă în evidențierea semnificațiilor, sensurilor diverselor corelații statistice sau a seriilor de informații statistice.

Dacă acceptăm ipoteza conform căreia oricare ar fi nivelul, obiectele de analiză în știință sint întotdeauna organizări și sisteme, se impune cu necesitate utilizarea de indicatori care să surprindă toate laturile sistemelor, în vederea definirii modului de structurare, funcționare și dezvoltare, a modalităților de conducere a acestora. Conducerea integrată a sistemelor de genul sistemului județean este prin excelență o conducere politică și administrativă. Întrucât între politic și administrativ există o unitate indisolubilă — unitatea dintre obiectivele, scopurile propuse și realizarea efectivă a acestora — am propune utilizarea noțiunii de conducere politico-administrativă pentru colectivități, cum sint: comunele rurale, orașele, municipiile, județul (comunitatea națională sau statul național).

Sistemul de indicatori ce urmează a fi elaborat pentru experimentul Dolj ar cuprinde indicatori referitor la următoarele domenii (probleme): la resurse umane, la resurse materiale, repartitia veniturilor, la conducerea politică și administrativă, la comunicații și informații, la sănătate, la educație, la familie, la cultură, ideologie, viața spirituală. Din considerente tehnico-metodologice, dar în primul rînd datorită exigențelor impuse de eficacitatea conducerii sociale, sistemul de indicatori trebuie să includă un număr restrîns, operațional dar semnificativ de indicatori. În această situație, reținerea indicatorilor sociali într-un sistem prin intermediul căruia se urmărește controlul tuturor laturilor sistemului cercetat, nu este o problemă strict tehnică, ci una teoretică și metodologică, ideologică și politică.